

Róźiewicz, Jerzy

"Fakty iz istorii jestiestwiennych nauk i tiechniki w popularnych lekcijach", Władimir Akimowicz Wołkow, Moskwa 1976 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 22/1, 182-183

1977

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

odkrycia w Grecji i w Małej Azji w latach 1830—1875”; VII. „Badania archeologiczne w Italii 1829—1870”; VIII. „Wykopaliska w Grecji i w Małej Azji od połowy lat siedemdziesiątych XIX w. do I wojny światowej”; IX. „Przegląd wykopaliszek w Italii oraz całości badań archeologicznych do końca I wojny światowej”.

Bardziej lokalne znaczenie ma opracowanie dziejów archeologii klasycznej w Czechach przygotowane przez J. Bouzka, ale dla czytelnika polskiego nie pozbawione walorów ze względu na bliskie sąsiedztwo naszych krajów i możliwe analogie. J. Bouzek przedmiot swój dzieli na cztery następujące części: I. „Początki zbieractwa zabytków antycznych u nas (do początku XIX w.)”; II. „Rozwój zbiorów zabytków antycznych od połowy XIX w.”; III. „Początki archeologii klasycznej na ziemiach czeskich”; IV. „Czescy archeolodzy klasyczni działający za granicą”.

Każde z trzech powyższych opracowań zaopatrzone jest w selektywną bibliografię, która w wypadku K. Sklenářa jest wyjątkowo obszerna. Tenże autor swój tekst uzupełnił słownikiem biograficznym wybitnych prahistoryków europejskich. Całość tomu zamyka ogólny indeks osobowy i miejscowości.

Podręcznik *Dějiny archeologie* niewątpliwie dobrze będzie służył studentom Uniwersytetu Praskiego i stanowić będzie cenną pomoc dla historyków nauki.

Andrzej Abramowicz
(Łódź)

Władimir A(kimowicz) Wołkow: *Fakty iz istorii jestiestwiennych nauk i techniki w popularnych lekcjach*. Moskwa 1976. Izdatelstwo „Znanije”. 48 s.

Władimir Wołkow opublikował broszurę przeznaczoną dla lektorów wykładów popularnych. Zajął się w niej metodyką wykorzystywania treści historycznych z zakresu nauki i techniki.

Broszura składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów i części bibliograficznej. Powołując się na wypowiedź Lenina, że nigdy nie należy pomijać „podstawowego związku historycznego, że trzeba patrzeć na każdy problem z punktu widzenia jego powstawania w historii” autor określa miejsce faktów z historii nauki i techniki w powszechnych odczytach. Wołkow uważa, iż fakty te spełniają różne zadania metodyczne. W pewnych wypadkach stanowią one główną ośnowę wystąpień, w innych są pomocą dla głębszego zrozumienia przedstawionych problemów, a w jeszcze innych ułatwiają prelegentowi kontakt ze słuchaczami: wzmagają uwagę albo dają możliwość pewnego „myślowego odpoczynku” zmęczonemu audytorium. Mając to na uwadze, autor wybrał wiele epizodów z historii nauki i techniki ze specjalistycznych wydawnictw zarówno z opracowań jak i z oryginalnych prac uczonych.

Rozdział pierwszy Wołkow poświęcił wybranym faktom z historii nauki i techniki w pracach klasyków marksizmu-leninizmu. Szczególnie wiele miejsca poświęcił rozważaniom Marksa nad rolą maszyn w rozwoju przemysłu. Ponadto nawiązał do tezy Engelsa o głównym czynniku rozwoju nauki (potrzeby materialne i wymagania praktyki) oraz krótko przeanalizował sądy Lenina na temat tzw. „kryzysu fizyki” zawarte w pracy *Materializm i empiriokrytycyzm*.

W rozdziale drugim, najobszerniejszym, autor omówił niektóre cechy współczesnego etapu rozwoju nauki i techniki, kładąc szczególnie nacisk na powiązania nauki z praktyką i szeroko pojmowanymi warunkami społecznymi. W rozdziale tym swoistą wymowę mają przytoczone przez Wołkova liczby. Pisze on między innymi, iż w ZSRR w 5269 placówkach naukowych pracuje 3 864 000 osób, w tym

1 169 000 pracowników naukowych (czwarta część pracowników naukowych świata). Ogromnie wzrosły i nadal wzrastają w szybkim tempie koszty doświadczeń naukowych. Koszt jednego eksperymentu fizycznego średniej złożoności przekracza dziś milion rubli. W ślad za tym wielokrotnie wzrasta ilość publikowanych informacji. Wołkow daje następujący przykład. Otóż gdyby chemik — władający 30 językami — zaczął od 1 stycznia 1970 r. czytać wszystkie wychodzące publikacje dotyczące jego dziedziny wiedzy i czytałby je z szybkością 4 publikacji na godzinę przez 40 godzin tygodniowo, to do 1 stycznia 1972 r. przeczytałby zaledwie 1/60 część tej produkcji piśmienniczej. W rozdziale tym, mimo iż autor pisze o współczesnej nauce, pozostaje wierny swej zasadzie wyrażonej we wstępie, odwołując się prawie w każdym wypadku do przykładów z bliższych i dalszych dziejów nauki.

Następny rozdział dotyczy terminologii naukowo-technicznej. Autor wyjaśnia w nim przede wszystkim powstawanie terminów naukowych.

W kolejnym rozdziale Wołkow upomina się o precyzję przy wykorzystaniu faktów z historii nauki w wykładach. Zwraca uwagę na pospolite błędy i źródła ich powstawania (m.in. opisuje słynne „jabłko Newtona” i „wanę Archimedesą”).

Dwa ostatnie rozdziały broszury poświęcone są wybranym epizodem z biografii uczonych i wynalazców (m. in. znajdujemy tu obszerny cytat z pracy B. Suchodolskiego) oraz literaturze przedmiotu. W bibliografii omówione zostały publikacje radzieckie z zakresu historii nauki i techniki. Stanowią one cenne uzupełnienie przypisów zawartych w poprzednich rozdziałach.

Broszura Władimira Wołkowa, chociaż sygnalizuje tylko problematykę historii nauki i techniki w wykładach, może stanowić cenną pomoc dla lektorów, inspirując ich w wyborze materiałów i wzbogacając tym samym treść ich wystąpień. Podobną pracę należałoby wydać w Polsce dla prelegentów Towarzystwa Wiedzy Pow-szechniej.

Jerzy Rózewicz
(Warszawa)